

Sygn. akt IV Ca 641/17

POSTANOWIENIE

Dnia 7 marca 2018 r.

Sąd Okręgowy w Płocku IV Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący – SSO Waław Banasik

Sędziowie SO Małgorzata Szeromska (spr.)

SO Barbara Kamińska

Protokolant st. sekr. sąd. Anna Bałdyga

po rozpoznaniu na rozprawie 7 marca 2018 r. w P.

sprawy z wniosku M. F.

z udziałem S. K., C. F., P. W., B. W.

o stwierdzenie nabycia spadku

na skutek apelacji uczestniczki B. W.

od postanowienia Sądu Rejonowego w Mławie z 25 lipca 2017 r.

sygn. akt I Ns 504/13

postanawia:

uchylić zaskarżone postanowienie i sprawę przekazać do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Mławie, pozostawiając temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania za II instancję.

Sygn. akt IV Ca 641/17

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Mławie postanowieniem z 25 lipca 2017 r. stwierdził, że spadek po K. W., zmarłym 27 lipca 2013 r. w M. i tam ostatnio stale zamieszkałym, na podstawie testamentu z 27 listopada 2008 r. nabyły: S. K. i C. F. po 1/2 części i rozstrzygnął o kosztach postępowania.

Istotne ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Rejonowy i stanowiące podstawę rozstrzygnięcia były następujące:

K. W. zmarł w dniu 27.07.2013 r. w M., gdzie ostatnio przed śmiercią zamieszkiwał. Pozostawił po sobie z kręgu spadkobierców ustawowych żonę B. W., z domu K., oraz syna P. W.. Spadkodawca nie miał więcej dzieci z małżeństwa, nie pozostawił dzieci przysposobionych ani pozamałżeńskich. Nikt ze spadkobierców nie składał oświadczeń o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku, nie zrzekł się dziedziczenia ani nie został uznany za niegodnego dziedziczenia. Nie było wcześniej wydanego postanowienia w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku ani też nie zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia. W skład spadku nie wchodzi gospodarstwo rolne

Spadkodawca sporządził trzy testamenty: dwa testamenty własnoręczne – jeden z dnia 28.06.2012 r. oraz z dnia 15.08.2012 r. – oraz jeden testament notarialny sporządzony przed notariuszem T. T. w jej Kancelarii Notarialnej w

M. w dniu 27.11.2008 r. rep. A Nr 6762/2008. Zgodnie z treścią testamentu notarialnego, K. W. do całości spadku powołał w równych częściach swoje siostrzenice: S. F. oraz C. F. po 1/2 części. Jednocześnie spadkodawca oświadczył, że wydziedzicza swojego syna P. W., ponieważ mieszkając w tym samym budynku mieszkalnym zerwał z nim normalne kontakty rodzinne, znęcał się nad spadkodawcą fizycznie, dopuszczając się codziennej rażącej obrazy czci wobec K. W., znieważając go słowami wulgarnymi i obelżywymi, w 2005 r. został przez syna P. W. pobity i doznał urazu głowy. Ponadto jako przyczynę wydziedziczenia spadkodawca podał nadużywanie przez syna P. W. alkoholu, wbrew woli spadkodawcy, co wielokrotnie prowadziło do agresywnego zachowania się syna P. wobec K. W., matki P. W. i jego babki. Spadkodawca oświadczył jednocześnie, że nie przebaczył wyżej wymienionych zachowań synowi P. W.. W dniu 24.07.2014 r. Sąd dokonał otwarcia i ogłoszenia testamentu własnoręcznego z dnia 28.06.2012 r., zgodnie z którym K. W. do całości spadku powołał w równych częściach S. F. i C. F. po 1/2 części. Spadkodawca oświadczył jednocześnie, że wydziedzicza swojego syna P. K. (W.) jak również żonę B. K. (W.). Spadkodawca potwierdził w testamencie własnoręcznym z dnia 28.06.2012 r. przyczyny wydziedziczenia wobec P. W. wskazane w testamencie notarialnym. Spadkodawca wskazał, że nie chce mieć „nic wspólnego” z żoną i z synem. Testament został podpisany przez 3 świadków: W. M., M. M. (1) i M. M. (2). W dniu 24.07.2014 r. Sąd dokonał otwarcia i ogłoszenia drugiego testamentu własnoręcznego testatora K. W., z dnia 15.08.2012 r., w którym spadkodawca odwołał swoje poprzednie testamenty, a do całości spadku powołał swoją małżonkę B. W., z domu K.. W trakcie trwania postępowania uczestniczka B. W. wskazywała, że testament notarialny został unieważniony w dniu 01.07.2010 r.

Biegli R. W. i K. K. (2) sporządzili na piśmie opinie psychiatryczno-psychologiczną. Biegli zgodnie stwierdzili, że K. W. w czerwcu i sierpniu 2012 r., tj. w czasie spisania pierwszego testamentu oraz drugiego przejawiał ograniczone uszkodzenie ośrodkowego układu nerwowego, które zostało zdiagnozowane jako organiczne zaburzenia osobowości. Zaburzenie to, jak wskazali biegli, jest nieodwracalnym uszkodzeniem funkcji psychicznych pacjenta. W jego przebiegu nie występują objawy psychotyczne czyli objawy choroby psychicznej ani wyraźne osłabienie funkcji intelektualnych. Biegli wskazali jednakże, że „z powodu trwałego uszkodzenia funkcji psychicznych pacjenta dochodzi do zaburzeń funkcji poznawczych takich jak pamięć, postrzeganie, koncentracja uwagi i myślenie, co powoduje, że K. W. w chwili spisania testamentów miał zniesioną zdolność do świadomego podejmowania decyzji i wyrażenia swojej woli. Ponadto z powodu organicznych zaburzeń osobowości był on podatny i bezkrytyczny jeśli chodzi o wpływ innych osób na jego proces decyzyjny, co powodowało, że jego funkcje psychiczne nie dawały mu możliwości swobodnego podejmowania decyzji. Te zaburzone procesy psychologiczne występujące u K. W. powodowały, że nie był on w stanie podjąć świadomie i swobodnie decyzji w odniesieniu do swoich testamentów”.

Sąd Rejonowy na podstawie opinii biegłych i dokumentacji medycznej zebranej w sprawie uznał, że dwa testamenty, które zostały sporządzone własnoręcznie przez spadkodawcę w 2012 r., są nieważne, ważny natomiast pozostaje testament notarialny z 2008 r. i orzekł o dziedziczeniu zgodnie z oświadczeniem woli spadkodawcy zawartym w testamencie notarialnym z dnia 27.11.2008 r., w którym K. W. powołał do spadku siostrzenice S. F. i C. F. po 1/2 części.

Apelację od tego orzeczenia złożyła uczestniczka B. W., zaskarżając postanowienie w całości i zarzucając naruszenie:

1. art. 670 k.p.c. w zw. z art. 248 §1 k.p.c. poprzez niepodjęcie przez Sąd z urzędu inicjatywy dowodowej zmierzającej do ustalenia spadkobierców K. W., w szczególności poprzez niezobowiązanie Uczestniczki B. W. do przedstawienia dokumentu zawierające odwołanie testamentu notarialnego z dnia 27 listopada 2008 roku, na którego istnienia Uczestniczka powołała się w piśmie z 18 czerwca 2014 roku (k. 47v) i niezwrócenie się do notariusza o wydanie tego dokumentu,

2. art. 670 k.p.c. w zw. z art. 278 §1 k.p.c. w zw. z art. 286 k.p.c. poprzez niepodjęcie przez Sąd z urzędu inicjatywy dowodowej zmierzającej do ustalenia spadkobierców K. W., w szczególności poprzez nieprzeprowadzenie dowodu z uzupełniającej opinii psychiatryczno-psychologicznej, w sytuacji gdy z treści wydanej opinii wynikało, że przed sporządzeniem przez K. W. testamentu notarialnego z dnia 27 listopada 2008 roku, rozpoznano u niego organiczne zaburzenia osobowości i zachowania, uzależnienie od alkoholu, stan po trepanacji czaszki i ewakuacji krwiaka nadtwardówkowego, a ponadto spadkodawca przebywał w Szpitalu (...) w G., gdzie występowały u niego zaburzenia pamięci bezpośredniej oraz zaburzenia przestrzennej organizacji materiału oraz zaburzenia funkcji poznawczych, a

ponadto lekarze stwierdzili, że istnieje duże prawdopodobieństwo narastania objawów organicznego uszkodzenia ośrodkowego układu nerwowego w przyszłości, co sugeruje, że także testament notarialny z 2008 roku mógł być sporządzony przez spadkodawcę, który nie był zdolny do świadomego i swobodnego wyrażenia swojej woli, a w konsekwencji błąd w ustaleniach faktycznych polegający na bezpodstawnym przyjęciu, iż testament notarialny z dnia 27 listopada 2008 roku może być podstawą do stwierdzenia, że spadkobiercami są wskazane w nim osoby, w sytuacji gdy spadkodawca odwołał ten testament, a ponadto testament ten został sporządzony w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli.

3. art. 943 k.c. poprzez jego niezastosowanie i stwierdzenie nabycia spadku na podstawie testamentu, który został odwołany,

4. art. 945 §1 pkt 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie i stwierdzenie nabycia spadku na podstawie testamentu, który został sporządzony w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli,

5. art. 926 §1 k.c. w zw. z art. 931 §1 k.c. poprzez ich niezastosowanie i stwierdzenie nabycia spadku na podstawie testamentu nieważnego, a ponadto odwołanego przez spadkodawcę, w sytuacji gdy w takim stanie faktycznym Sąd powinien stwierdzić nabycie spadku na podstawie ustawy.

Apelująca wniosła o dopuszczenie dowodu z dokumentu – aktu notarialnego z 1 lipca 2010 r. na okoliczność odwołania przez spadkodawcę testamentu z 2008 r. (k-215).

Apelująca wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia i stwierdzenie nabycia spadku na rzecz B. W. i P. W., ewentualnie o uchylenie postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w M. do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy zważył:

Apelacja jest zasadna, bowiem w toku postępowania apelacyjnego ujawnił się dowód – akt notarialny, zgodnie z którym spadkodawca dokonał odwołania testamentu sporządzonego w 2008 r., na podstawie którego stwierdzone zostało nabycie spadku. Nie ma natomiast podstaw do przyjęcia, że Sąd I instancji naruszył przepisom postępowania poprzez poszukiwanie z urzędu powyższego dokumentu. Uczestniczka w piśmie procesowym z 18 czerwca 2014 r. bardzo ogólnie wskazała na istnienie tego aktu, nie wskazała, który notariusz sporządzał ten akt, okoliczność, że występowała w sprawie bez profesjonalnego pełnomocnika nie może usprawiedliwiać braku inicjatywy dowodowej w tym zakresie.

Ostatecznie jednak akt notarialny, mocą którego spadkodawca odwołał testament z 2008 r. został do akt złożony, co czyni koniecznym ustalenie podstawy nabycia spadku po K. W.. W odpowiedzi na apelację uczestniczki zażądały uzupełnienia materiału dowodowego poprzez ustalenie, czy spadkodawca w dacie odwołania testamentu miał zachowaną zdolność testowania.

Nie ulega wątpliwości, że wobec bardzo stanowczej opinii biegłych, że K. W. w chwili spisywania testamentów w 2012 r. miał zniesioną zdolność do świadomego podejmowania decyzji i wyrażenia swojej woli, biegli powołali przy tym historię choroby spadkodawcy, z której wynika trwająca długo przed śmiercią choroba, zatem zachodzi konieczność uzupełnienia opinii biegłych w celu ustalenia zdolności testowania spadkodawcy w dacie sporządzenia zarówno testamentu z 2008 r. jak i jego odwołania w 2010 r. Postępowanie dowodowe w tym zakresie mogłoby zostać przeprowadzone przed Sądem Okręgowym, który przy rozpoznawaniu apelacji jest sądem meriti. Stwierdzić jednakże należy, że z akt sprawy nie wynika, aby testament z 2008 r. został otwarty i ogłoszony stosownie do art. 649 k.p.c. przez notariusza lub sąd.

Zgodnie z art. 670 k.p.c. otwarcie i ogłoszenie testamentu (o ile nie został otwarty i ogłoszony w myśl art. 649 k.p.c.) należy do sądu spadku. Zgodnie z art. 628 k.p.c. sądem spadku jest sąd rejonowy właściwy dla ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy. Skoro więc otwarcie i ogłoszenie testamentu zastrzeżone zostało dla sądu spadku, to w

postępowaniu apelacyjnym czynność ta nie może być uczyniona, co skutkuje koniecznością uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy dokona otwarcia i ogłoszenia testamentu z 2008 r., a następnie dopuści dowód z uzupełniającej opinii biegłych na okoliczność zdolności spadkodawcy do testowania w datach sporządzenia testamentu z 2008 r. i jego odwołania.

Z powyższych przyczyn Sąd Okręgowy orzekł jak w postanowieniu na podstawie art. 386 § 4 k.p.c.

Małgorzata Szeromska Waclaw Banasik Barbara Kamińska